

Citation: Yüksel Yıldırım, C. 2023. Türkiye’de İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliğinin Test Edilmesi. *International Review of Economics and Management*, 11(2), 97-115. Doi: <http://dx.doi.org/10.18825/iremjournal.1401100>

TÜRKİYE’DE İKİZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİNİN TEST EDİLMESİ

Cevriye YÜKSEL YILDIRIM¹

Başvuru Tarihi: 06 / 12 / 2023 – Kabul Tarihi: 20 / 12 / 2023

Öz

Ülke ekonomilerinde kamunun genişletici para ve maliye politikaları sonucunda gelirlerinden fazla harcamalarda bulunması bütçe açığına neden olmaktadır. Bu durum özel sektörün de harcamalarında artışa neden olmaktadır. Özel sektörün yerli mallara olan yoğun talebi ihracatı azaltmakta, yabancı mallara olan talebi ise ithalatı arttırmaktadır. Artan ithalat ve azalan ihracata bağlı olarak cari açık durumu ortaya çıkmaktadır. Bütçe açığındaki süreklilik cari açığı da beraberinde arttırmaktadır. Ekonomilerde bu iki açığın birlikte meydana gelmesi ikiz açık olarak tanımlanmaktadır. Günümüze kadar iktisadi yaklaşımlara göre ikiz açık konusunda farklı bakış açıları ortaya atılmıştır. İkiz açık hipotezi özellikle son yirmi yılda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin üzerinde önemli araştırmalar yaptığı konulardan biri haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelere biri olan Türkiye içinde ikiz açık konusu önem arz etmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’nin 1999-2021 yılları arasındaki yıllık verileri kullanılarak eş bütünleşme analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre iki değişken arasında bir eş bütünleşme sonucuna ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Açığı, Kamu Harcamaları, İkiz Açık Hipotezi, Cari İşlemler Açığı.

JEL Sınıflandırması: C2, F1, H62

¹ Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, cyildirim@balikesir.edu.tr,
 <https://orcid.org/0000-0001-5048-6502>

TESTING THE VALIDITY OF THE TWIN DEFICIT HYPOTHESIS IN TURKEY

Abstract

In the country's economy, as a result of expansionary monetary and fiscal policies, the public spends more than its income, causing a budget deficit. This situation causes an increase in expenditures in the private sector. The private sector's intense demand for domestic goods reduces exports, while the demand for foreign goods increases imports. A current account deficit situation arises due to increasing imports and decreasing exports. The continuity in the budget deficit also increases the current account deficit. The co-occurrence of these two deficits in economies is defined as a twin deficit. To date, different perspectives on the twin deficit have been put forward according to economic approaches. The twin deficit hypothesis has become one of the subjects on which developed and developing countries have done important research, especially in the last two decades. The twin deficit issue is important in Turkey, which is one of the developing countries.

In this study, cointegration analysis was performed using Turkey's annual data between 1999-2021. According to the findings, no co-integration result could be reached between the two variables.

Keywords: Budget Deficit, Public Expenditures, Twin Deficit Hypothesis, Current Account Deficit.

JEL Classification: C2, F1, H62

I. GİRİŞ

Ekonomik faaliyetleri gerçekleştirmede devletin başlıca aracı bütçedir. Ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi, düzenlenmesi ve politikaların üretilmesinde bütçe her zaman büyük önem arz etmektedir. Özellikle 1929 ekonomik bunalımı sonucunda, krizden çıkış olarak görülen maliye politikalarının sonucunda kamu giderlerinde büyük artışlar olmuştur. Kamu giderlerindeki bu artışlar beraberinde finansman sorununu meydana getirmiş ve ülkelerin bütçelerinde bozulmalar olmuştur. Ülke bütçelerinde meydana gelen bozulmalar sonucunda bütçe açıkları meydana gelmiştir. Ülkelerin bütçe açıkları ise gereğinden fazla borçlanmayı beraberinde getirmiştir. Bu borçlanmalar büyük boyutlara ulaştıkça, borcun kapatılması için tekrar borçlanılmış ve bu kısır döngü devam etmiştir. 1980 yıllarına gelindiğinde sürecin sonunda dünya genelinde borç krizlerini meydana getirmiştir. Söz konusu dönem sonrasında ülkelerde artan bütçe açıkları ve yüksek cari açıklar bir arada görülmeye başlamış ve aralarında olan ilişkiye de ilgi giderek artmıştır. Söz konusu bu ilişki neticesinde ise literatür ikiz açıklar hipotezi kavramını kazanmıştır.

Keynesyen yaklaşımı bütçe dengesinin makro ekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini analizlerinin bir bölümünün bir kısmını dış ticaret üzerindeki etkiler

oluşturmaktadır. Dünyada reel ve finansal piyasaların artan entegrasyonu ile birlikte cari işlemlerin belirleyicileri önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir (Aysu ve İlgün, 2022).

Bütçe açığı konusu Avrupa Birliği (AB)’ne üye ülkeler için önemli bir başlıktır. 1990’lı yılların başında AB’ye üye ülkelerin içinde bulunduğu borç krizinden kurtulmak ve parasal birlik oluşumunu hızlandırmak amacıyla 1992 yılında AB’ye üye ülkeler Maastricht Anlaşmasını imzalamışlardır. 1993 yılında yürürlüğe giren anlaşmaya göre enflasyon oranında, kamu borç oranında, döviz kurunda, faiz oranlarında ve bütçe açıklığı ile ilgili olarak kriterler oluşturulmuştur (İnan, 2005). 2008 yılı küresel finans krizine kadar Maastricht kriterlerinin tamamına tam bir uyum sağlanamasa da AB’ye üye ülkelerde mali disiplin anlamında iyileşmeler olduğu gözlemlenmiştir (İnceplik, 2023). AB’ye üye olan herhangi bir ülkede bütçe açıklıklarının GSYİH’ya oranı %3’den fazla olmaması gerekir. Söz konusu bu kriter bütçe dengesi kriteri olarak adlandırılmaktadır.

Bu çalışmada cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’deki bütçe açıkları ve cari açıklar ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ikiz açık kavramının matematiksel oluşumuna ait kuramsal çerçeve ile birlikte bütçe açığının ve cari açığın nedenleri ve etkileri ile Türkiye’deki gelişimi ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ikiz açık konusuyula ilgili olarak yapılan çalışmaların bir kısmına yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ikiz açık hipotezinin test edilmesi için kullanılan yöntem ve bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölüm çalışmanın sonuç kısmını oluşturmaktadır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE, BÜTÇE AÇIĞI VE CARİ AÇIK

Ekonomi literatüründe cari işlemler ve bütçe açığı arasındaki korelasyonun yüksek olduğu öne sürülmektedir. Ekonomide dış ticaret açığı, denklığı veya fazlası mevcut iken aynı zamanda bütçe denklığı, fazlası veya açığı olabilmektedir. Ekonominin belli dönemlerinde dış ticaret olgusu ile bütçe olgusu aynı zamanlı ortaya çıkabilir (Kılavuz ve Dumrul, 2012).

İkiz açık hipotezi bütçe dengesinde ortaya çıkan bir bozulmanın dış ticaret dengesini olumsuz etkileyebileceğini ifade etmektedir. Bu etki, doğrudan ya da dolaylı etki kanallarıyla farklı yaklaşımlarla açıklanmaktadır. İkiz açık hipotezinin test edilmesi ise iç ve dış dengenin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Teorik olarak ikiz açık hipotezi milli gelirle alakalı denklemler ve bütçe açığının finansmanı yöntemleriyle ifade edilebilir.

İkiz açık hipotezi milli gelir denkleminden yararlanılarak ifade edilebilir. Gayrisafi milli hasıla (Y) toplamı, tüketim (C), yatırım (I), kamu harcamaları (G), ihracat (X), ithalat (M) oluşmaktadır.

$$Y = C + I + G + (X - M) \quad D (1)$$

Bu eşitlikte denklemde $(X - M)$ yerine cari işlemler hesabı (CA) yazılarak oluşturulursa ve cari işlemler hesabını (CA) diğer tarafa atarak yalnız bırakacak olursak (2) ve (3) numaralı denklem elde edilir.

$$Y = C + I + G + CA \quad D (2)$$

$$CA = Y - (C + I + G) \quad D (3)$$

Ekonomilerde tasarruf (S) ise GSMH özel ve kamu kesimleri tarafından harcanmayan kısmını ifade etmektedir. Bu bakımdan tasarruf denklemdeki (4) gibi ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda ekonomilerde tasarrufların yatırımlara eşit olduğu varsayıldığında ise 5 numaralı denklem elde edilir.

$$S = Y - C - G + CA \quad D (4)$$

$$I = Y - C - G \quad D (5)$$

3 ve 5 numaraları denklemlerden yola çıkarak ise aşağıdaki denklem (6) elde edilir.

$$S = I + CA \quad D (6)$$

Yurtiçi tasarruflar kamu tasarrufu (SG) ve özel tasarruflarından (SP) oluşmaktadır. Bu bakımdan kamu tasarrufunu bütçe dengesi olarak ifade edebileceğimizden (7) nolu denklem elde edilebilir.

$$CA = (T - G) + (SP - I) \quad D (7)$$

Yukarıdaki denklemde T kamu gelirlerini ve SP-I özel kesim yatırım tasarruf dengesini ifade etmektedir. 7 nolu eşitlikte denklemin sağ tarafı iç dengeyi sol tarafı ise dış dengeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla cari işlemler dengesinin yurtiçi toplam yatırım ve tasarruf arasındaki fark ile ilişkisi ortaya çıkmaktadır (Aysu ve İlgün,2022).

$$(X - M) = (T - G) + (SP - I) \quad D (8)$$

7 nolu denklemde CA yerine $(X-M)$ yazılarak 8 nolu denklem elde edilebilir. Söz konusu denklemde $(X-M)$ dış ticaret açığı, $(T-G)$ ise bütçe açığı olarak ifade edilebilir. Literatürde ise bu ilişki “ikiz açıklar” olarak tanımlanmaktadır. Bütçe açığındaki dış kaynaklı

bir artışın finansmanında ya iç yatırımlar azaltılır ya da iç tasarruflar arttırılır (Salvatore, 2006). Bu bakımdan özel kesim tasarruf -yatırım dengesi veri iken kamu kesimi dengesinde ortaya çıkan bir bozulma, aynı oranda cari işlemler açığı oluşturmaktadır (İyidoğan ve Erkam, 2013).

II.I. TÜRKİYE’DE BÜTÇE AÇIĞININ GELİŞİMİ

Bütçe açığı, kamunun bütçe giderleriyle gelirleri arasında oluşan fark olarak tanımlanır. Diğer bir ifadeyle bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılayamaması durumudur diyebiliriz (Önder ve Kirmanoğlu, 1996). Bütçe açığı periyot olarak çeyreklik veya yıllık bazda hesaplanarak geçmiş yıllarla veya diğer ülkeler ile karşılaştırılmaktadır. Bütçe açıkları yatırımları, yüksek enflasyon, yurtiçi tasarrufları, yüksek faiz ve işsizlik olmak üzere birçok makro ekonomik değişkeni olumsuz etkileyerek ülke ekonomilerinin dengesini bozmaktadır (Dökmen, 2012).

Bütçe açıklarının ortaya çıkmasında ana neden, kamunun elde etmiş olduğu gelirlerin kamu harcamalarını karşılamakta yeterli olamamasıdır. Özellikle sosyal devlet anlayışına dayalı olarak halkın kamudan beklentileri artmıştır. Artan bu beklentilerin kamu hizmeti olarak sunulması bütçedeki harcama tutarını arttırmaktadır. Gelirler harcamalarla aynı seviyede arttırılmadığından bütçe açıkları kaçınılmaz sonuç olarak ortaya çıkmaktadır (Ulusoy, 2018: 218).

1929 Büyük Buhran sonrası ekonomilerde Klasik yaklaşım yerini Keynesyen iktisada bırakmıştır. Keynesyen iktisat ise refah devleti uygulamalarını öne çıkmıştır. Bunun sonucu olarak gelişmiş ülkeler için bütçede dengesizliklerin görüldüğü durumlarda dengenin nasıl sağlanacağı sorunu önem kazanmaya başlamıştır.

Türkiye’de bütçe politikalarını planlı dönem öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelemek mümkündür. Planlı dönem 1963 yılında başlamıştır zira, 1930’lu yıllarda bazı planlar hazırlanmış olsa da bugünkü uygulamadaki plan olarak kabul etmek güçtür. Cumhuriyetin kuruluş yılları olan 1920’li yıllarda ekonomi, mali ve sosyal yapı gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında eksikliklere sahipti. Çünkü batıda olduğu gibi sanayi devrimi Anadolu coğrafyasında yaşanmamış veya yetersiz olmuştur. Bununla birlikte kapitülasyon uygulamaları, uzun süren savaşlar, idari ve mali yapıda bozulmalar vb. ekonomik gelişmeleri geriden izlememize sebep olmuştur. Bu bakımdan cumhuriyetin ilan sonrası Türkiye’nin eksiklerini tamamlaması bakımından gelişmiş batılı devletlerin uygulamaları model alınarak uygulanmaya çalışılmıştır. Kurtuluş savaşı dönemlerinde klasik anlamda bütçe

yapılamamıştır. Zira tahsil edilen gelirler, çıkarılan avans kanunlarıyla günü gününe elden çıkarılmış yani harcanmıştır. Cumhuriyet dönemi ilk normal bütçe 1923 yılında yapılmıştır. Söz konusu dönemde Osmanlı imparatorluğunun son döneminden kalan dış borçlar ve savaşın maliyeti bütçeye ağır yükler getirmiştir. Bu borçların ödemesi ise ancak 25 Mayıs 1954 yılında son bulmuştur.

Cumhuriyetin kurulması ile denk bütçe benimsenmiş olsa da devlet bütçesi 1926 yılına kadar açık vermiştir. Ülkemizde 1925 yılında bütçe açığı GSMH ‘nın %5,1’ine yükselmiştir (Tüğen , 2018).

Türkiye birinci dünya savaşı sonrasında kazanılan siyasi bağımsızlığını güçlendirmek için merkez bankasının kurulması yönünde adımları 1923 yılında ilk kez İzmir İktisat Kongresi’nde gündeme getirmiştir. Merkez bankasının kurulması ile emisyon gücü elde edilmiş olacaktır. Bu da Türkiye’nin kendine ait ekonomi politikalarını bağımsız bir şekilde alması açısından önemlidir. 1927 ve 1929 yıllarında dönemin Maliye bakanı Abdülhalik Renda ve dışarıdan davet edilerek gelen Dr. G. Vissering, Kont Volpi ve Prof. Leon Morf’un hazırladığı öneri raporları ile 1930 yılında 1715 sayılı “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu” adıyla merkez bankası kurulmuştur. Dolayısıyla 1930’lı yıllara kadar Türkiye’de tam manada Merkez Bankası fonksiyonunu gören bir banka mevcut değildi. Bu bağlamda bütçe açıkları emisyonla kapatılamamış, yabancı kaynaklardan borçlanılamamış ve açıklar sadece iç borçla kapatılmaya çalışılmıştır.1926- 1938 yılları arasında sadece 1931 ve 1933 yılları arasında bütçe açığı söz konusu olmuş diğer yıllarda bütçe fazlaları ortaya çıkmıştır. 1934 yılında 1. Sanayi planı uygulanmaya konulmuş ve denk bütçeden sapılmamaya çalışılmıştır. 1937-1942 dönemini kapsayan 2. Sanayi planı ise 2. Dünya savaşının yaklaşması ve hükümetin ekonomi planlarındaki değişiklikler nedeniyle kısmen uygulanmıştır. Birinci ve ikinci sanayi planı uygulamaları etkisiyle 1934-1943 yılları arası bütçe harcamalarının GSMH ‘ya oranı ortalama %20,6 iken bütçe gelirlerine oranı %21,9 olmuştur (Öner, 2005). Daha sonraki senelerde 1944 yılı dışında 1950’ye kadar bütçeler gelir fazlasıyla kapanmıştır. 1950 yılı Türkiye’de çok partili hayatın başlangıcı olmuştur ve devamında başa gelen hükümet liberalleşme politikalarına ağırlık vermiştir. Bu bağlamda dış ticaret rejimi politikalarına yer verilmiş ve ekonomik kuruluşlarla iş birliğine gidilmiştir. 1950-1960 yılları arasında dış borçlanmada artış olmuştur.1951 ve 1952 yılları dışında bütçemiz açık vermiştir. Bütçe açıklarının kapatılmasında da iç ve dış borçlanmaya ve emisyon mekanizmasına başvurulmuştur.1958 yılında dış borç faiz ve anapara ödemelerinde sıkıntı yaşanmış ve moratoryum ilan edilmiştir.

1960 yılı itibariyle yaşanan ihtilal neticesinde planlı kalkınma dönemine geçilmiştir. 1963 yılında uygulama alanı bulan planlama uygulamaları günümüzde halen devam etmektedir. Planlı döneme geçtiğimiz 1963 yılından itibaren bütçelerin kalkınma plan ve programları ile uygun bir gelişme göstermesi için çaba harcanmasına rağmen bütçe açığı sorunu yaşanmıştır. İlk iki beş yıllık plan dönemi olan 1963-1972 yılları arasında 1963, 1967 ve 1970 yılları hariç bütçe açığı verilmiştir. Söz konusu dönemler arasında en yüksek bütçe açığı ise Devlet Memurları Kanunu’nun bütçe kanununun bütçe giderlerini artırıcı etkisi sebebiyle 1971 yılında yaşanmıştır. Daha sonrasında 1972-1980 yılları arasında da bütçe açıkları sürmüştür. 24 Ocak 1980 yılında alınan Ekonomik kararlar ile birlikte uygulanan ekonomik ve mali programlarda ilk yıllarda olumlu etki yaratmış olsa da 1983 yılında seçimlerin etkisiyle uygulanan politikalar tercihi nedeniyle bütçe açıkları hız kazanmaya devam etmiştir. Bütçe açığının GSMH oranı 1980 yılında %3,6 iken 1981’de %1,4 ,1982 yılında %1,6 ve 1983 yılında %1,9 iken 1984 yılında %2,7’ye ulaşmıştır. Sonraki dönemlerde bütçe açıkları önemini korumaya devam etmiştir.

Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de bütçe açıklarının nedenleri konjonktürel olarak değişiklik göstermiştir. Bu değişikliğin nedenleri ekonomik ve mali nedenler, siyasi nedenler, sosyal nedenler, yapısal-kurumsal nedenler ve teknolojik nedenler olarak sayılabilir. Bu nedenlerdeki gelir kaynaklı ve harcama kaynaklı bozulmalar günümüze kadar Türkiye’de bütçe açıklarına yol açmıştır. Tablo 1’de bu nedenlere dayalı olarak bütçe açıklarını etkileyen hususlar tasniflenmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Bütçe Açıklarının Nedenleri

	Gelir Kaynaklı Nedenler	Harcama Kaynaklı Nedenler
Ekonomik- Mali Nedenler	<ul style="list-style-type: none"> - Fiyatlar genel seviyesi yüksekliği - Üretim yapısında bozulmalar (düşüş) - Vergi sistemindeki eksiklerden kaynaklı sorunlara dayalı olarak yeterli verginin toplanamaması - Konjonktürel yaşanan krizler	<ul style="list-style-type: none"> - Fiyatlar genel seviyesi yüksekliği - Konjonktürel Dalgalanmalar - Destek ve Sübvansiyonlar - Yatırımlar ve kalkınma harcamaları - İthal edilen emtia ve enerji fiyatlarında artış
Siyasi Nedenler	<ul style="list-style-type: none"> - Hibe ve yardımlardaki azalma	<ul style="list-style-type: none"> - Güvenlik ve savunma harcamalarında artış
Sosyal Nedenler		<ul style="list-style-type: none"> - Sosyal devlet anlayışı - Transfer harcamaları - Nüfus artışına bağlı harcamalardaki artış
Yapısal- Kurumsal Nedenler	<ul style="list-style-type: none"> - Kayıt dışı ekonomi - Yolsuzluk - Gelir dağılımının bozukluğu - Denetim eksikliği ve plansızlık	<ul style="list-style-type: none"> - Sanayileşmenin doğurduğu sorunlar - Kentleşmenin doğurduğu sorunlar - Alt yapı eksikliği
Teknolojik Nedenler	<ul style="list-style-type: none"> - Yeni Teknolojiye geçilememesi - Düşük verimlilikte üretim	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaştırma harcamaları artış - İletişim harcamalarındaki artış - İleri teknoloji yatırımları

Kaynak: Şen vd., 2007: 203-204

Tablo 1’de Türkiye’de bütçe açıklarına neden olan başlıca faktörler yer almaktadır. Bütçe açıklarının oluşum nedenlerine bağlı olarak makro ekonomik göstergeler üzerinde olumsuz etkileri de çeşitlilik gösterebilmektedir. Bir ekonomide gerçekleşen bütçe açıkları genel olarak enflasyon, faiz oranları, yatırım, tasarruf, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Tablo 2’de bütçe açıklarının ekonomik etkileri özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Bütçe Açıklarının Ekonomik Etkileri

Enflasyon Üzerindeki Etkileri	Arzın talebi yeterince karşılayamadığı durumlarda fiyatlar beklenenden daha fazla artış gösterebilmektedir. Bu sebeple genel olarak bütçe açıklarının enflasyona yol açtığı kabul edilmektedir.
Faiz Oranları Üzerindeki Etkileri	Bütçe açıklarının oluşum sürecine bakıldığında harcamalardaki artışın finanse edilmesi için kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kaynak tedarik edilmesinde borçlanma yolu tercih edilirse, borç maliyeti olarak faizlerde yukarı yönlü hareket etmektedir.
Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri	Meydana gelen bir bütçe açığının finansmanında yukarıda bahsedildiği gibi borçlanma yolu değil de vergiler tercih edilirse bu durum gelir dağılımını etkileyebilmektedir. Vergi ile kaynak bulmada eğilim genel olarak dolaylı vergilerdeki artışla mümkün olabilmektedir. Bu durum düşük ve sabit gelir gruplarının harcamalarını ve alın güçlerini zorlaştırma ve azaltmaktadır.
Tasarruflar ve Yatırımlar Üzerindeki Etkileri	Bütçe açıklarının finansmanında yukarıda belirtildiği gibi borçlanma tercih edilirse faiz oranlarındaki artış ekonomik birimlerin tasarruf eğilimlerini arttırabilir. Bu durum tasarrufların artması anlamında olumlu olup yatırımların finanse edilebilmesi açısından kaynak birikimini de sağlamaktadır. Ancak burada borçlanma ile yatırım yapacak olan ekonomik birimler yüksek maliyetle yatırım yapmaktan vazgeçebilirler.
Büyüme Üzerindeki Etkileri	Bütçe açıkları her ne kadar ilk dönemde yapay bir büyüme görümü sağlasa da uzun dönemde reelde küçülmeyi beraberinde getirmektedir. Bütçe açığı sürdürülebilir bir durum değildir. Ekonomi yönetimi bütçe açığı kapatmak için mali disiplin kurulları uygulamaya aldığı daraltıcı politikalar seçilir. Bu durum bir nevi ekonomiyi yavaşlatmak ve durgunluk demektir. Bunun sonucu olarak ekonomik aktivite yavaşlar ve ekonomik büyüme olumsuz etkilenir.

Kaynak: Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bütçe açıklarının finansmanında genellikle dış finansman tercih edilmektedir. Bütçe açığı olan ülkelerin kredibilitésinin de düşük olabileceği dikkate alındığında dış finansman sağlayacak ülkeler risk priminin yüksek olduğunu düşünerek yüksek faizle borç vermek isteyeceklerdir. Sonuç olarak dışarıdan yüksek maliyetle borçlanmak dış borç krizlerine yol açabilmektedir. Bu durumda nihai olarak ödemeler dengesini bozmaktadır. Bütçe açığının kapatılması amacıyla çıkılan yolda ekonomik istikrarsızlıklarla karşılaşılabilir (Egeli ve Özen, 2013).

Türkiye bütçe uygulamaları bakımından gelişmekte olan ülkeler ile benzer sonuçları yaşamaktadır. Son yıllardaki kamu gelirleri ve harcamaları incelendiğinde, harcamaların gelirlerden fazla olduğu ve ekonomide sürekli olarak kamu kesimi açıkları ile karşılaştığı görülmektedir. Türkiye’de 1994 yılına kadar konsolide bütçe dışı ve KİT açıkları kamu kesimi açıklarının iki büyük kalemini oluştururken, 1994 sonrası sosyal güvenlik açıklarındaki hızlı artış dolayısıyla kamu kesimi açıklarının kaynağının dağılımı değişmiştir

(Ulusoy, 2018). 2000’li yıllar sonrasında ise kamu kesimi açığı ve bu açığı oluşturan bileşenlerin küresel finansal krize rağmen düşmekte olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de 1980’li yıllarda kamu kesimi açığı finansmanı için merkez bankası kaynaklarına başvurulurken 1986 yılı sonrası iç borçlanma tercih edilmiştir.

Türkiye’de kamu kesimi açıklarının öncesi olmakla birlikte 1980 sonrasında kaynağı değişmiştir. 1980 yılına kadar bu açıkların kaynaklarını KİT açıkları oluştururken, daha sonra bütçe açıklarından kaynaklanmaktadır. 1990’lı yıllarda ise KİT açıklarının payı düşerken, sosyal güvenlik kurumları payları artmıştır. 2005-2006 yılları arasında ise kamu kesimi genel dengesi fazla verirken, 2007 yılından itibaren kamu kesimi tekrar açık vermeye başlamıştır. Kamu kesimi açıklarının GSYH’ye oranı 2010 yılında %2,36 olarak gerçekleşmiştir (Ulusoy, 2018). 2011 yılında kamu kesimi açıklarının GSYH’ye oranı %2,76 ‘ya kadar gerilemiştir. 2017 yılında ise %1,5 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında merkezi bütçe açığının GSYH’ya oranı % 2,8 olurken 2022 yılında % 1’e gerilemiştir.

II.II. TÜRKİYE’DE DIŞ TİCARETİN VE CARİ AÇIĞIN GELİŞİMİ

Ülkelerin belirli bir dönemdeki yurt dışı piyasalarla yapmış oldukları ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alındığı yer ödemeler bilançosudur. Bir ülkenin ekonomik performansı hakkında bilançolar önemli bilgiler sunar ve uygulanacak politikalarda belirleyici bir faktörü oluşturmaktadır (Ersungur vd., 2017).

Tablo 3: Cari Açığa Neden Olan Unsurlar

Yurt Yatırımların Artması	İç	Yurt içi yatırımların karşılanması için yapılacak harcamaların finansmanında kullanılan yabancı kaynaklar karlı yatırıma dönüşmezse cari açığa neden olmaktadır.
Ulusal Tasarrufların Azalması		Ulusal tasarruflardaki azalmanın nedeni hem özel tasarruflardaki azalıştan hem de kamu tasarruflarının azalmasından kaynaklanabilmektedir.
Finansman Yöntemleri		Cari açığın finansmanı açısından doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımları söz konusudur. Doğrudan yapılan yatırımlar verimli iken portföy yatırımları fiziksel olarak verimli yatırımlara dönüşmediğinde ve faiz ödemeleri arttığında cari açığa neden olmaktadır.
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları		Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının cari açıkların finansmanında kolaylık sağlayacağı beklense de bazen ters etki de yapabilmektedir. Zira sağlanan döviz girişleri doğrudan doğruya tüketim harcamalarının artmasına neden olmaktadır ve ulusal tasarrufları caydırmaktadır.
Portföy Yatırımları		Portföy yatırımlarının spekülatif nitelikli olması, ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir.

Kaynak: Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’nin dış ticareti 1923 yılından günümüze kadar önemli ölçüde artmıştır. 1923-1929 dönemlerinde ekonomi politikaları üzerinde İzmir iktisat kongresinde alınan kararlar

belirleyici olmuştur. Kongre kararlarına göre yerli üretimi teşvik, lüks tüketimden kaçınılması, kalkınmaya katkısı olması şartıyla yabancı sermayeye izin verilmesi kararlaştırılmıştır (Tokgöz, 1997). 1929 büyük buhranı sonrasında 1930-1950 dönemleri arasında devletçi sanayi politikalarına geçilmiştir. Devletçi sanayileşme politikaları kapsamında beş yıllık kalkınma planları uygulamaya alınmıştır. Bu kapsamda ithal ikameci sanayileşme politikaları uygulanarak dış ticaret fazlası vermek hedeflenmiştir. İzlenen politika sonucunda döviz tasarrufunun da sağlanması hedeflenmiştir. 1923-1950 döneminde Türkiye’nin toplam ihracat dağılımında %75-87 oranında tarım ürünleri, %3-15 oranında sanayi ürünleri ve %2-6 oranında ise madencilik ürünleri yer almıştır.

Türkiye 1950-1960 yıllarında liberal ekonomi politikalarına geçiş konusunda bir yönelim göstermiştir. Liberal ekonomi politikasının seçimi ithalatı ihracata göre daha fazla arttırmış ve dış ticaret açığına neden olmuştur. 1950-1960 döneminde Türkiye’nin toplam ihracatında ilk sırada tarım, sonrasında sanayi ve madencilik gelirken, ithalatında ilk sırada yatırım, sonrasında tüketim ve hammadde aramalı alımı gelmektedir.

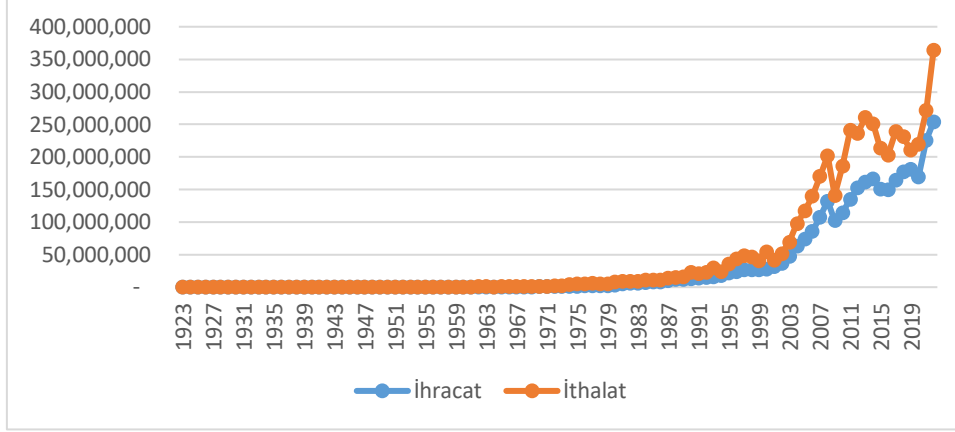
Türkiye, planlı dönemi olarak bilinen 1960-1980 aralığında ekonomide döviz sıkıntısı ve enflasyondan kurtulduğu bir ortama girmiş, 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası hazırlanan 1961 Anayasası ile ülke kalkınmasının 5 yıllık planlarla sürdürülmesi kararı alınmıştır. Bu dönemin genel ekonomik görünümüne bakıldığında ilk on yılda kalkınma çabası, büyük ölçüde ülke içi kaynaklarla yürütülmüştür. İkinci on yılda 1974 petrol krizi, Kıbrıs barış harekâtı gibi gelişmeler üretimi ve ihracatı olumsuz etkilemiştir (Üzümcü, 2013).

Türkiye ekonomisinde 24 Ocak 1980 kararları bir dönüm noktasıdır. Dış ticarete konu malların sayısı artarken başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyada birçok ülke ile dış ticaret yapılmaya başlanmıştır (Üzümcü, 2013). Zira söz konusu kararların en önemli etkilerinden biri ekonominin dışa açılmasını kolaylaştırmak olmuştur. Bu bakımdan 1980-88 yılları arasında ekonomiyi serbestleştirmeye yönelik adımlar atılmıştır. Bu dönemler arasında dış ticaretin geliştirilmesi, sermaye hareketlerinin ve faiz hadlerinin serbestleşmesi, kamu sektörünün küçültülmesi ve yatırımlarının azaltılması ve reel ücretlerde azalışa gidilmesi yönünde politikalar uygulanmıştır. Ekonominin dışa açılması ise ihracatı artırmasının yanında ithalatın da hızlı bir seyirde artışını beraberinde getirmiş ve dış ticaret açıkları yükselmiştir. Ülkemizde özellikle 1994 ve 2001 krizleri öncesinde ile 2002-2011 döneminde hızla artış göstermiştir (Üzümcü ve Kanca, 2013).

Türkiye’de 2001 krizinden sonra uygulanmaya konulan yapısal reform ile birlikte cari açık azalma eğilimi gösterirken 2003-2009 döneminde cari açık yüksek rakamlara ulaşmıştır.

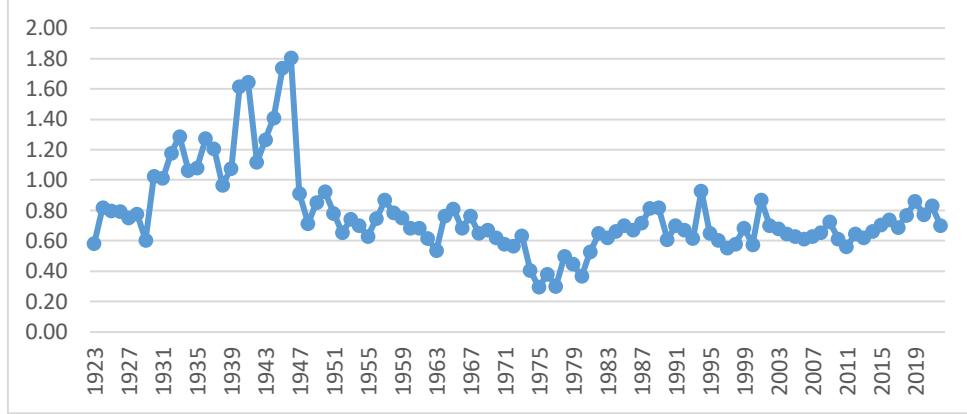
Cari açığın büyüme dönemlerinde yüksek rakamlara ulaşmasının nedeni ise ara malı ithalatından kaynaklanmaktadır. 2008 yılında yaşanan küresel finans krizinin cari açık/GSYH oranını etkilediği görülmektedir.

Grafik 1. 1923-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin İhracat ve İthalatı (.000 ABD Doları)

Grafik 1’de 1923-2022 yılları arasında yıllık bazda Türkiye’nin ihracat ve ithalat verileri ABD doları cinsinden gösterilmiştir. Türkiye’nin 1973’de ihracatı 1971’de ise ithalatı ilk kez 1 milyar doların üzerine çıkmıştır. 1970-2000 arasında ihracat ve ithalatta kademeli bir artış olmuştur. Özellikle 2000 sonrası hem ihracat hem de ithalat rakamlarında geçmiş yıllara göre yukarı trend oluşturacak bir şekilde artışın olduğu görülmektedir. 1970 sonrası ithalat ve ihracattaki değişim yıllar itibariyle artış ve azalış yönünde benzerlikler göstermekle birlikte ithalatın ihracat üzerinde bir değere sahip olduğu görülmektedir. 1970 sonrası her iki değerdeki kırılmalara bakıldığında 1994 yılı Türkiye krizi, 1999 yılı Gölçük depremi, 2001 yılı Türkiye krizi, 2008 yılı ABD merkezli finans krizi ve 2016 yılında darbe kalkışmasından kaynaklı bir düşüşün olduğu görülmektedir. 2022 yılında ihracat yaklaşık olarak 254 milyar ABD doları, ithalat ise 363 milyar ABD dolarıdır. 2022 yılında toplamda 617 milyar ABD doları büyüklüğünde bir dış ticaret hacmine erişilmiş olup 110 milyar ABD doları kadar dış ticaret açığı verilmiştir.

Grafik 2. 1923-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

Grafik 2’ye bakıldığında Türkiye’nin 1923 yılı ile 2022 yılları arasında ihracatın ithalatı karşılama oranı yer almaktadır. 1930 ile 1946 yılları arasında 1938 yılı hariç Türkiye’nin ihracatı ithalatının üzerinde olmuştur. Bir diğer ifade ile bu yıllarda Türkiye dış ticaret fazlası vermiştir. Türkiye bu yılların dışında her zaman dış ticaret açığı vermiştir. 1982’den sonra günümüze kadarki değişime bakıldığında ihracatın ithalatı karşılama oranı %60-%80 arasında konjonktürel olarak değişmiştir. 2022 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yaklaşık olarak %70’dir.

III. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatüre bakıldığında bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişki ilk olarak ABD ekonomisi üzerinedir. Bunun nedeni 1980’li yıllarda beklenmeyen şekilde ortaya çıkan bütçe ve cari işlemler açıklarıdır. Tablo 4 incelendiğinde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ikiz açık hipotezi üzerine çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Söz konusu çalışmalarda cari işlemler açığı ve bütçe açığı arasında bir ilişki olup olmadığı ve eğer ilişki söz konusu ise hangi yönlü olduğu konusunda bir fikir birliği söz konusu değildir. Bunun nedeni olarak çalışmada kullanılan ülke grupları, yapılan analiz türleri, zaman aralıkları ve değişkenlerin sonuçlar üzerinde farklılıklara neden olması gösterilebilir.

Tablo 4: İkiz Açıklar Hipotezini Test Eden Çalışmalar

Yazar(lar), Araştırmanın Yılı	Bulgular
Abell (1990), Latif-Zaman ve DaCosta (1990), Bahmani-Oskooee (1992), Kasa (1994), Vamvoukas(1999), Zengin (2000), Leachman ve Francis (2002), Pattichis (2004), Lau ve Baharumshah (2006), Mukhtar vd. (2007), Kim ve Roubini (2008), Zamanzadeh ve Mehrara (2011), Ratha (2012), Iram vd. (2011), Holmes (2011), Magazzino (2012), Ahmad vd. (2015), Çatık vd. (2015), Badinger vd. (2017), Karras (2019), Banday ve Aneja (2019), Bilman ve Karaoğlan (2020)	Bütçe açıklarından cari açığa doğru bir ilişki tespit edilmiştir.
Anoruo ve Ramchander (1998), Kalou ve Paleologou (2012), Helmy (2018), Rajakaruna ve Suardi (2021)	Cari açıktan bütçe açığına doğru bir ilişki tespit edilmiştir.
Darrat (1988), Bernheim (1988), Kulkarni ve Erickson (2001), Hatemi ve Shukur, (2002), Ata ve Yücel (2003), Aysu ve İlğün (2022)	Bütçe açığı ile cari açık arasında karşılıklı bir ilişki tespit edilmiştir.
Aksu ve Başar (2009), Ganchev vd. (2012)	Bütçe açığı ile cari açık arasında bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 4’e bakıldığında iki açık arasındaki ilişki veya nedensellik ile ilgili dört farklı sonucun olduğu görülmektedir. Son dönemde yapılan çalışmalara bakıldığında Erer 2022 yılında Türkiye için yaptığı çalışmada ikiz açık hipotezinin geçerli olduğunu bulmuştur. Akyol vd. 2023 yılında yaptıkları çalışmada AB üyesi ülkelerde ikiz açık hipotezinin geçerli olduğunu tespit etmişlerdir. Atılgan vd.’nin 2022 yılında G8 ülkeleri için yapmış oldukları çalışmada ikiz açık hipotezinin geçerli olmadığı tespit edilmiştir.

Literatürdeki analiz sonuçlarına göre bütçe açıklarından cari açığa doğru kısa veya uzun dönemde bir ilişki veya nedenselliğin olduğuna dair bulguların daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

IV. YÖNTEM VE BULGULAR

Bu çalışmada Türkiye’de iki açık arasındaki ilişkinin var olup olmadığı test edilmiştir. Zaman serisi analizi çalışmanın ekonometrik yöntemini oluşturmaktadır.

Analiz aşamalarına bakıldığında birinci olarak değişkenlere ait tanımlayıcı test istatistiklerine bakılmıştır. İkinci adımda ise zaman serisi analizlerinde bakılması gerekli olan birim kök analizi yapılarak değişkenlerin durağanlık sonuçlarına bakılmıştır. Üçüncü adımda ise Granger eşbütünlük testi uygulanarak değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı araştırılmıştır.

Durağanlık konusu zaman serileri ile çalışırken önem arz etmektedir. Birim kök içeren seriler durağan dışı davranışlar sergilemektedirler. Birim kök içeren seriler ile yapılacak analiz sonuçlarının güvenilirliği ve geçerliliği zayıftır (Sarıkovanlık vd., 2019:185).

Zaman serileri arasındaki uzun dönemli ilişkinin tespitinde eşbütünlük analizlerinden yararlanılmaktadır. Engle ve Granger (1987) eş bütünlük analizi için iki

adımlı tahmin yöntemini geliştirmiştir. Bu yöneme göre ön koşul olarak düzeyde durağan olmayan serilerin birinci farkı alındığında durağan olması istenmektedir. Bu koşulu sağlayan seriler ile regresyon oluşturulur. Oluşturulan regresyonun hata terimlerinin durağanlığına bakılması gerekir. Eğer hata terimi durağan ise bu iki serinin arasında bir uzun dönemli ilişkinin olduğu söylenebilir.

IV.I. VERİLER VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Çalışmanın veri setini Türkiye oluşturmaktadır. Analizde iki değişken kullanılmıştır. “BA” kısaltması bütçe açığını, “CA” kısaltması ise cari açığı ifade etmektedir. Değişkenlere ait verilerin temin edilmesinde Dünya bankası veri tabanından ve TÜİK’ten yararlanılmıştır. Veriler 1999-2021 yılları arasını kapsamakta ve frekansları yıllık bazdadır. Verilerin temin edilmesinde 1999 öncesi bütçe verisine erişilemediğinden dolayı analizin başlangıç yılı olarak 1999 yılı seçilmiştir. Değişkenlere ait kısaltmalar Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5: Analizde Kullanılan Değişkenler

Kısaltma	Açıklama
BA	Bütçe Açığı
CA	Cari Açık

IV.II. BULGULAR

Tablo 6’da değişkenlere ait tanımlayıcı test istatistikleri yer almaktadır. Bütçe açığı ve cari açık değişkenlerinin her ikisinin de 23 yılın ortalamasında negatif bir değere sahip olduğu görülmektedir. Her iki değişkenin çarpıklık ve basıklık değerlerine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında normal dağılım sergilemediği görülmektedir. İki değişken arasındaki korelasyon yaklaşık olarak %70 tir.

Tablo 6: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Test İstatistikleri Sonuçları

	BA	CA
Ortalama	-42850613	-1.23E+11
Medyan	-22753694	-8.82E+10
Maksimum	10179110	-5.97E+09
Minimum	-1.98E+08	-4.22E+11
Std. Sap.	57167602	1.08E+11
Çarpıklık (Skewness)	-1.780272	-1.131251
Basıklık (Kurtosis)	5.106378	3.940540
Jarque-Bera	16.40121	5.753387
Probability	0.000274	0.056321
Sum	-9.86E+08	-2.84E+12
Sum Sq. Dev.	7.19E+16	2.55E+23
Gözlem Sayısı	23	23
Korelasyon	BA	CA
BA	1.0000	0.7047
CA	0.7047	1.0000

Tablo 7’de değişkenlerin düzey değerlerine ait sunulan durağanlık sonuçlarına bakıldığında değişkenlerin birim kök içerdiği ve durağan olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7: Değişkenlerin Düzey Değerlerine Ait Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF		PP	
	Constant	Constant & Linear Trend	Constant	Constant and Trend
BA	0.9706 (0.9946)	-0.1453 (0.9901)	0.6800 (0.9887)	-0.1453 (0.9901)
CA	-0.2708 (0.9117)	-4.7045 (0.0072)	-0.2171 (0.9226)	-2.6871 (0.2503)

Tablo 8’de değişkenlerin birinci farklarının alındığında elde edilen birim kök testi değerlerine ait sonuçlar yer almaktadır. Elde edilen sonuçlara göre her iki değişkenin de hem ADF hem de Phillips-Perron (PP) birim kök testine göre durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: Değişkenlerin Birinci Fark Değerlerine Ait Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF		PP	
	Constant	Constant & Linear Trend	Constant	Constant and Trend
BA	-2.9889 (0.0523)	-3.3143 (0.0912)	-2.9889 (0.0523)	-3.2565 (0.1009)
CA	-3.3792 (0.0260)	-3.0538 (0.1459)	-6.9052 (0.0001)	-7.3477 (0.0001)

Tablo 9’da ADF ve PP yöntemlerine ait basit regresyon analizi sonucu elde edilen kalıntılara ait birim kök testi sonuçları yer almaktadır. Sonuçlara göre değişkenler arasında uzun dönemde bir eşbütünlüğün olmadığı sonucuna erişilmiştir.

Tablo 9: Hata Teriminin ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Bağımlı değişken	Bağımsız Değişken	Constant		Constant & Linear Trend			
		t-Statistic	Prob.*	t-Statistic	Prob.*		
BA	CA	ADF test statistic	-2,0029	0,2835	-1,9884	0,5753	
		Test critical values	1% level	-3,7695		-4,4407	
			5% level	-3,0048		-3,6328	
			10% level	-2,6422		-3,2546	
CA	BA	t-Statistic		Prob.*	t-Statistic	Prob.*	
		ADF test statistic	-2,6206	0,1040	-3,1302	0,0093	
		Test critical values	1% level	-3,7695		-4,4407	
			5% level	-3,0048		-3,6328	
10% level	-2,6422			-3,2546			
BA	CA	t-Statistic		Prob.*	t-Statistic	Prob.*	
		PP test statistic	-2,0029	0,2835	-1,9884	0,5753	
		Test critical values	1% level	-3,7695		-4,4407	
			5% level	-3,0048		-3,6328	
10% level	-2,6422			-3,2546			
CA	BA	t-Statistic		Prob.*	t-Statistic	Prob.*	
		PP test statistic	-2,5274	0,1229	-3,1093	0,1285	
		Test critical values	1% level	-3,7695		-4,4407	
			5% level	-3,0048		-3,6328	
10% level	-2,6422			-3,2546			

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küreselleşmeyle birlikte ülkelerin karşılıklı ticaret hacmi artmıştır. Buna bağlı olarak ihracat ve ithalat rakamları ülkeler arasındaki karşılaştırmada önemli bir gösterge olarak öne çıkmaktadır. Bir noktada ülkelerin dış ticaret hacimlerinin artması beraberinde kırılğanlıkları ve riskleri de getirmiştir. Bunun yanında ülkelerin kendi içerisinde elde ettiği gelirler ve harcamalar ekonomik büyüme ve kalkınma hedefleri için önem arz etmektedir. Her iki durum dikkate alındığında ülkelerin dış alemle olan ilişkilerindeki dış ticaret açığı ile ülke içerisindeki mali durumu ifade eden bütçe açığının birlikte yönetilmesi önemlidir.

Bütçe açıkları ticaret açıkları üzerinde etkili olduğunda ikiz açık hipotezi olarak tanımlanmaktadır. Eğer iki değişken arasında etki yoksa bu duruma Ricardocu yaklaşım olarak isim verilir.

Bu çalışmada Türkiye’nin 1999-2021 yılları arasındaki yıllık verilere dayalı olarak iki açık arasındaki ilişki Granger eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Test sonuçlarına göre bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar literatürde yer alan Aksu ve Başar (2009) ve Ratha (2012) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

Yapılan bu ekonometrik analizler farklı ülke grupları ve farklı zaman aralıkları dikkate alınarak test edilebilir. Böylelikle daha kapsayıcı sonuçlar elde edilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma deney, anket, ölçek, görüşme, gözlem, odak grup çalışması gibi nicel ya da nitel yöntemlerle veri toplamayı gerektiren hususları içermemesi sebebi ile etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Abell, J. D. (1990). Twin deficits during the 1980s: An empirical investigation. *Journal of macroeconomics*, 12(1), 81-96.
- Ahmad, A. H., Aworinde, O. B., & Martin, C. (2015). Threshold cointegration and the short-run dynamics of twin deficit hypothesis in African countries. *The Journal of Economic Asymmetries*, 12(2), 80-91.
- Aksu, H. ve Başar S. (2009). Türkiye için İkiz Açıklar Hipotezi'nin Tahmini: Bir Sınır Testi Yaklaşımı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 64(4), ss.1 14.
- Akyol, G., Turan, A. ve Zeren, F. (2023). Avrupa Birliği Ülkelerinde İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliğinin Araştırılması: Panel Veri Analizi Yaklaşımı. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-12.
- Anoruo, E. ve Ramchander, S. (1998). Current Account and Fiscal Deficits:Evidence from Developing Economies of Asia, *Journal and AsianEconomics*, 9(3), ss.487 501.
- Ata, A. Y. ve Yücel F. (2003). Eş-Bütünleşme ve Nedensellik Testleri Altında İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması, Çukurova Üniversitesi SBE Dergisi, 12(12), ss.97 110.
- Atılğan, D. ve İspir, T. (2022). G8 Ülkelerinde İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Panel Nedensellik Analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 661-668.
- Aysu, A. ve İlğün, M.F. (2022). İkiz Açıklar Hipotezi: Gelişmekte Olan Ülkeler Yönelik Panel Eşbütünleşme Analizi, Der Yayınları, İstanbul,2022
- Badinger, H., ve Reuter, W. H. (2017). The case for fiscal rules. *Economic Modelling*, 60, 334-343.
- Bahmani-Oskooee, M. (1992). What are the Long-Run Determinants of The US Trade Balance?, *Journal of Post Keynesian Economics*, 15(1), 85-97.
- Banday, U. J., & Aneja, R. (2019). Twin deficit hypothesis and reverse causality: a case study of China. *Palgrave Communications*, 5(1), 1-10.
- Bernheim, B.D. (1988).Budget Deficit and the Balance of Trade” in *Tax Policy and the Economy* edited by Summers, Lawrence H., MIT Press: Cambridge, National Bureau of Economic Research, ss.1 31.
- Bilman, M. E. ve Karaoğlan, S. (2020). Does the twin deficit hypothesis hold in the OECD countries under different real interest rate regimes?. *Journal of Policy Modeling*, 42(1), 205-215.
- Çatık, A. N., Gök, B. ve Akseki, U. (2015). A nonlinear investigation of the twin deficits hypothesis over the business cycle: Evidence from Turkey. *Economic Systems*, 39(1), 181-196.
- Darrat, A. F. (1988). Have large budget deficits caused rising trade deficits?, *Southern Economic Journal*, 879-887.
- Dökmen, G. (2012). Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri Arasındaki İlişki: Panel Nedensellik Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:27, Sayı:2.

- Egeli, H. ve Özen A. (2013). Teoride ve Uygulamada Bütçe Politikası, İkinci Basım, Altın Nokta Basım Yayın Dağıtım, İzmir.
- Erer, E. (2022). İkiz açık hipotezi Türkiye’de geçerliliği: Zamanla değişen nedensellik analizi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24(3), 1291-1326.
- Ersungur, Ş. M., Doru, Ö. ve Aslan, M. B. (2017). Türkiye’de GSYH ve Döviz Kuru Hareketlerinin Cari Denge Üzerindeki Etkisi: Var Analizi Yaklaşımı. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 31 2017 Sayı: 3
- Ganchev, G. T., Stavrova, E. ve Tsenkov, V. (2012). Testing the Twin Deficit Hypothesis: The Case of Central and Eastern European Countries. *International Journal of Contemporary Economics & Administrative Sciences*, 2(1).
- Hatemi-j, A. ve Shukur, G. (2002). Multivariate-based causality tests of twin deficits in the US. *Journal of Applied Statistics*, 29(6), 817-824.
- Helmy, H. E. (2018). The twin deficit hypothesis in Egypt. *Journal of Policy Modeling*, 40(2), 328-349.
- Holmes, M.J. (2011). Threshold Cointegration and the Short-Run Dynamics of Twin Deficit Behavior. *Research in Economics*, 65(3), 271–277.
- Iram, M.P.S., Shadid, A., Mahpara, S. ve Fazli, R. (2011). Old Wine in New Bottles: Testing the Keynesian Proposition of Twin Deficit in Case of Pakistan, *International Journal of Business and Social Science*, 2(5), ss.209 213.
- İnan, A. (2005). Avrupa Birliği ekonomik yaklaşımı: Lizbon stratejisi ve maastricht kriterleri. *Bankacılar Dergisi*, 52, 67-86.
- İnceplik, G. K. (2023). Anayasal İktisat Teorisi Açısından Maastricht Kriterleri ve Türkiye Değerlendirmesi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 15(1), 70-88.
- İyidoğan, P. V. ve Erkam, S. (2013). İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye İçin Ampirik Bir İnceleme (1987-2005). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 39-48.
- Kalou, S., & Paleologou, S. M. (2012). The twin deficits hypothesis: Revisiting an EMU country. *Journal of Policy Modeling*, 34(2), 230-241.
- Karras, G. (2019). “Twins” Or Just “Siblings”? Budget And Current Account Deficits In Europe, 1870-2013. *Applied Econometrics and International Development*, Euro-American Association of Economic Development, 19(1), 33-42.
- Kasa, K. (1994). Finite Horizons and The Twin Deficits, *FRBSF Economic Review*, 3, 19-28.
- Kılavuz, E. ve Dumrul, Y. (2012). İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliği: Teori ve Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 239-258.
- Kim, S. ve Roubini, N. (2008). Twin deficit or twin divergence? Fiscal policy, current account, and real exchange rate in the US, *Journal of international Economics*, 74(2), 362-383.
- Kulkarni, K.G. ve Erickson, E.L. (2001). Twin Deficit Revisited: Evidence from India, Pakistan and Mexico, *Journal of Applied Business Research*, 17(2), ss.87 100
- Latif-Zaman, N. ve Dacosta, M.N. (1990). The Budget Deficit and The Trade Deficit: Insights into This Relationship, *Eastern Economic Journal*, 16(4), 349-354.

- Lau, E. ve Baharumshah, A. Z. (2006). Twin deficits hypothesis in SEACEN countries: A panel data analysis of relationships between public budget and current account deficits. *Applied Econometrics and International Development*, 6(2).
- Leachman, L. ve Francis, B. (2002). Twin Deficits: Apparition or Reality?, *Applied Economics*, 34(9), 1121-1132.
- Magazzino, C. (2012). The Twin Deficits Phenomenon: Evidence from Italy. *Journal of Economic Cooperation and Development*, 33(3), 65–80
- Mukhtar, T., Zakaria, M. ve Ahmed, M. (2007). An Empirical Investigation for The Twin Deficits Hypothesis in Pakistan, *Journal of Economic Cooperation*, 28, ss.63 80.
- Önder, İ. ve Kirmanoğlu, H.(1996). Kamu Açıkları ve Kamu Borçları “ Teori Ve Türkiye Üzerine Bazı Gözlemler”, Türk Harb-İş Sendikası.
- Öner,E.(2005) Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Döneminde Mali İdare, T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara,
- Pattichis, C. (2004). Budget and trade deficits in Lebanon. *Applied Economics Letters*, 11(2), 105-108.
- Rajakaruna, I. ve Suardi, S. (2021). The dynamic linkages between current account deficit and budget balance deficit in the South Asian region. *Journal of Asian Economics*, 77, 101393.
- Ratha, A. (2012). Twin deficits or distant cousins? Evidence from India1. *South Asia Economic Journal*, 13(1), 51-68.
- Salvatore, D. (2006). Twin Deficits in the G-7 Countries and Global Structural Imbalances, *Journal of Policy Modeling*, 28, 701-712.
- Sarıkovanlık, V., Koy, A., Akkaya, M., Yıldırım, H.H. ve Kantar, L. (2019). Finans Biliminde Ekonometri Uygulamaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Şen, H, Sağbaş, İ. ve Keskin, A. (2007). Bütçe Açıkları ve Açık Finansman Politikası, Teori ve Türkiye Uygulaması, Orion Kitabevi, Ankara.
- Tokgöz, E. (1997). Türkiye’nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-1997), İmaj Yayınevi, Ankara.
- Tüğen, K.(2018). Devlet Bütçesi, Bassaray Matbaası, İzmir.
- Ulusoy, A. (2018). Maliye Politikası, Umuttepe Yayınları. Kocaeli.
- Üzümcü, A. (2013). 1923’den Günümüze Türkiye’nin Dış Ticaret Evrimi, XIII. Bölüm, Ed. Dikkaya, M. vd., Osmanlı’dan İki binli Yıllara Türkiye’nin Ekonomik Tarihi Tarihsel ve Sektörel Analiz, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Üzümcü, A. ve Kanca, O. C. (2013). İkiz açık hipotezi: Türkiye üzerine bir uygulama (1980-2012). İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 17-42.
- Vamvoukas, G.A. (1999). The Twin Deficits Phenomenon: Evidence From Greece, *Applied Economics*, 31, ss.1093 1100.
- Zamanzadeh, A. ve Mehrara, M. (2011). Testing Twin Deficits Hypothesis in Iran, *Interdisciplinary Journal of Research in Business*, 1(9), ss. 7-11.
- Zengin, A. (2000). İkiz Açıklar Hipotezi (Türkiye Uygulaması), *Ekonomik Yaklaşım*, 2, ss.37 67.